

Mənim hüquqlar kainatım

İnsan hüquqlarının kosmonavtı ol!

Mövzu	İnsan hüquqları
Çətinlik dərəcəsi	3-cü səviyyə
Yaş həddi	8-13 yaş
Müddəti	2×60 dəqiqəlik məşğələ
İştirakçıların sayı	24-ə qədər
Xülasə	<p>Uşaqlar “kosmik” fiqurlar düzəldir və onların üzərində sağlam, xoşbəxt və uğurlu böyümək üçün lazım olan əşyaların adlarını qeyd edirlər. Sonra onlar tələbatlarla hüquqları birləşdirən, müxtəlif uşaq hüquqlarını əhatə edən qalaktikalarda birləşəcəklər.</p>
Oyun tipi	Bədii fəaliyyət
Məqsədlər	<ul style="list-style-type: none">• Uşaq Hüquqları Konvensiyası ilə tanışlıq;• İnsan tələbatları ilə insan hüquqları arasındakı əlaqəni müəyyənləşdirmək;• Fərdi tələbatlar haqqında düşünmək və onları başqalarının tələbatları ilə müqayisə etmək;• Sürətlərini çıxarıb “kosmik” fiqurlar kəsin. Hər uşağa təxminən 6 fiqur nəzərdə tutun.• Mavi rəngli kağızdan təxminən 30 böyük dairə kəsin. Bu fiqurlar “hüquqlar qalaktikası”nı təşkil edəcək. <p>Sonra 10 ədəd kometa şəkilli böyük fiqurlar kəsin, bunlar Uşaq Konvensiyasında əhatə olunan ümumi insan hüquqları haqqında danışılarkən istifadə olunacaq.</p> <ul style="list-style-type: none">• Uşaq Hüquqları Konvensiyasının uşaq versiyasının sürətini çıxararaq, hər bir maddəsini ayrıca kağız zolağı kimi kəsin.• Dairəvi “qalaktika” fiqurlarını otağın bütün divarlarına asın və ya yapışdırın.• Əlavə olaraq hər bir uşaq cütlüyü üçün iş vərəqlərinin sürətlərini çıxarın.
Hazırlıq	

Materiallar

- Rəngli kağızlar;
- Mavi rəngli kağızlar;
- Boya;
- Qayçı, yapışqan lent, yapışqan və əl işləri üçün digər materiallar;
- Əlavə iş vərəqi.

Təlimat

Məşğələ 1:

1. Uşaqları cütlərə bölün və onlardan: a) sağlam, b) xoşbəxt, c) əməkqabiliyyətli insan kimi böyümələri üçün lazım olan şərtlərin (əşya, şərait və s.) siyahısını tərtib etməyi xahiş edin. Hər bir kateqoriya üzrə ən azı dörd bənd yazmalarını xahiş edin.
 - a. Əlavə: Uşaqlara iş vərəqləri paylayın. İş vərəqi nümunəsi aşağıda təqdim olunur.
2. Cütlüklərə başqa cütlük tapıb tərtib etdikləri siyahıları müqayisə etməyi tapşırın. Bu zaman təkrarlanan fikirləri silərək, yerinə yeni bəndlər düşünüb əlavə etməyi xahiş edin.
3. Hər bir uşağa müxtəlif formalı fiqurlar və rəngləmək üçün materiallar paylayın. Uşaqlara öz adını, tərtib etdikləri siyahıdan bir şərti seçib fiqurlara yazmağı, sonra onu rəngləməyi tapşırın. Hər bir şagird tərtib edilən ümumi siyahıdan müxtəlif şərtlər seçib fiqurda qeyd etməlidir.
4. Fiqurları mövzuya müvafiq olaraq yığın: sağlamlıq, xoşbəxtlik və inkişaf üçün lazım olan bütün şərtlər. Sonra uşaqları üç qrupa bölün və hər birinə təsnif edəcəkləri kateqoriyanı elan edin. Təsnifatın lazım olan əşya və əlamətləri “bürclərə” toplamaqdan (məsələn, istirahət, səhiyyə və ya təhsilə aid olan fiqur və şəkilləri) ibarət olacağını izah edin. Ola bilsin ki, kiçik yaşlı uşaqlara kateqoriyaları müəyyənləşdirmək üçün köməklik göstərmək lazım olacaq.
5. Bürclərin insan hüquqlarının müxtəlif kateqoriyalarını təmsil etdiklərini və növbəti məşğələdə onları hüquqlar kainatında qalaktikalara çevirəcəkləri haqqında izahat verin.

Məşğələ 2.

1. Məşğələ 1-də hüquq bürcləri yaratdıqlarını uşaqlara xatırladın. Uşaqları kiçik qruplara bölün və hər qrupa bir neçə mavi rəngdə olan dairəvi fiqurlar və hüquqlar sadalanan bürcləri paylayın. Uşaqlara hər bir bürcü müvafiq mavi dairəyə, ortada boş yer qoymaq şərti ilə yapışdırmağı tapşırın. Dairələri divara bərkidin və ya bütün uşaqların görəcəyi şəkildə yerləşdirin.
2. Uşaq hüquqlarını əks etdirən Uşaq Hüquqları Konvensiyası haqqında şərh verin və onun hüquqlar aləmini təşkil etdiyini izah edin. Uşaqların işi ümumi hüquqlar aləmini təşkil edən müxtəlif qalaktikaları müəyyənləşdirməkdən ibarət olacaqdır. Siz hansısa bir hüququ oxuduqda uşaqlardan onun hansı qalaktikaya aid olduğunu müəyyən etməyi xahiş edin. Sonra onlara paylanan kağız zolağında bu hüquqa aid maddəni tapıb müvafiq “qalaktika”nın mərkəzinə yapışdırmağı tapşırın. Hərdən qalaktika bir neçə hüququ özündə birləşdirə bilər.
3. Bəzi hüquqların (məsələn, Maddə 1. Uşaq kimə deyilir. Maddə 3. Uşaq hüquqlarının ən yaxşı şəkildə təmin edilməsi. Maddə 4. Hüquqların həyata keçirilməsi) bütün hüquqlar aləmində öz əksini tapdığına diqqət yetirin. Uşaqlardan bu maddələri “kometalarda” yazıb qalaktikalar arasına asmağı xahiş edin.
4. “Hüquqlar qalaktikalarından” divar boyu sərgi təşkil edin və ya onları tavandan asın.

Təhlil və qiymətləndirmə

1. Aşağıdakı sualları verərək oyunu təhlil edin:
 - a) Bu oyunda nə sizin xoşunuza gəldi?
 - b) Yekun nəticə haqqında siz nə düşünürsünüz?
 - c) Siz nəyi isə dəyişdirmək istəyirsinizmi?
 - d) Bu oyunda ən çətin olan nə idi?
 - e) Sizin zəruri hesab etdiyiniz şərtlər başqalarının şərtlərindən fərqli idi mi?
2. Aşağıdakı sualları verməklə oyunu insan hüquqları ilə uyğunlaşdırın.
 - a) Ən böyük qalaktika hansıdır? Bunu əksəriyyət üçün ən əhəmiyyətli şərt kimi qəbul etmək olarmı?
 - b) Siz düşünürsünüzmü ki, bu hüquq aləmləri dünyada olan bütün uşaqlar üçün eynidir? Niyə “hə”, niyə “yox”?
 - c) Sizin hüquqlarınız tələbatlarınızla necə uzlaşmalıdır? Sağlam, xoşbəxt və uğurlu insan kimi böyüməyiniz üçün lazım olan hər şeyə hüququnuz çatırmı?

d) Sizin əhatənizdə olan hər bir uşağın hüquqlarının tanınması və qəbul edilməsi üçün siz nə edə bilərsiniz (yeni dostlarınız arasında, oxuduğunuz sinifdə, məktəbdə, təşkilatda, klubda)?

Davam üçün təkliflər

«Dovşanın hüquqları» və “Yeni torpaqlara səyahət” oyunlarında da tələbatlarla hüquqlar uzlaşdırılır. Həmin dərslər bu dərslə yaxşı əlaqələndir.

Fəaliyyət üçün ideyalar

- Uşaqlara kosmonavt kostyumu geyindirib rayonunuzda hüquqları təmsil edən müxtəlif idarələrə aparın. Bunu uşaqlar tərəfindən yaradılan bütün qalaktikalara ayrı-ayrılıqda tətbiq etmək olar.
- Yaradılan sərgiyə baxmaq üçün qonşu sinfin uşaqlarını dəvət edin. Bunun nə demək olduğunu izah etməyi onlardan xahiş edin.

Aparıcılara məsləhətlər

- Uşaqlar yeni dünya yaratmağı xoşlayırlar. Qalaktika nümunələri göstərməklə onların təxəyyülünü oyadın. Hüquqlarla əlaqə yaratmaq üçün bundan istifadə edin.
- Qalaktika yaratmaq üçün “kosmik” fiqurlardan (günəş, ay, planetlər, peyklər, kosmik gəmilər, ulduz və asteroidlər) istifadə edin. Bu fiqurları qabaqcadan hazır edin, ya da fiqurları uşaqlara paylayıb, onların konturlarını kağızlarda işarələyərək kəsməyi tapşırırsınız. Bu fiqurları uşaqlar özləri də fikirləşib yarada bilər.
- “Kometlər” üçün nümunələr: 1-3, 6-8, 12 nömrəli maddələr.
- Bu hüquqlar haqqında uşaqlar çətin ki, düşünsün (məsələn: Maddə 22. Qaçqınlar; Maddə 35. Uşaq alveri; Maddə 39. Hadisələrin qurbanı olan uşaqların reabilitasiyası). Azyaşlı uşaqlarla işləyərkən bu maddələri, həmçinin maddə 41-54-ü araşdırmamaq da olar. Böyük yaşlı uşaqlarla işləyərkən onlardan bu maddələrin bütün konvensiyaya aid olub-olmadığı haqqında soruşun: yəni onları “komet” hesab etmək olarmı? Yoxsa onları daha az məlum olan hüquqlar hesab edərək ayrıca “qalaktika”ya yerləşdirmək lazımdır?
- Uşaqlar birbaşa hüquqlarla əlaqəli olmayan şərtləri də əlavə edə bilərlər. Bəzi şeylərin onların xoşbəxtliyi üçün vacib olduğu hesab edildikdə (məsələn, oyuncaqlar, tətillər, zamanı səyahətlər, xüsusi yemək və s.), tələbatları arzularından ayırd etmək üçün onlarla “sizin sağlam, xoşbəxt olmağınız üçün bu həqiqətən vacib şərtlərdirmi?” sualı ətrafında müzakirə aparın.

Variantlar

- Təkrar emal materiallarından kosmik peyk, planetlər hazırlamaq tapşırığı verməklə oyunun vaxtını uzadın. Bu üçölçülü əşyaları qalaktika sərgisi qismində tavana bərkidin.

Adaptasiya

- Böyük qrup üçün: bütün uşaqları oyuna cəlb etmək və uşaqların düzəltdiyi bütün fiqurları bürclərə birləşdirib yerləşdirmək üçün daha çox aparıcı lazımdır. Alternativ variant kimi siz daha az fiqurlardan istifadə edə bilərsiniz.

- Az yaşlı uşaqlar üçün: müxtəlif vərəqlərin birləşdirməsini asanlaşdırmaq məqsədi ilə Uşaq Hüquqları Konvensiyasının uşaqlar üçün sadələşdirilmiş versiyasının surətini çıxardaraq, ayrı-ayrı maddələrini kəsib divarlara bərkidin. Sonra uşaqlar öz fiqurlarını müvafiq “hüquqlar qalaktikası”na bərkidə bilərlər.

- Yuxarı yaşlı uşaqlar üçün: onlardan oxşar hüquqları qruplaşdıraraq “bürclər” yaratmağı xahiş edin. Sonra onlara Uşaq Hüquqları Konvensiyasının uşaqlar üçün sadələşdirilmiş versiyasının surətini paylayın, “bürclərin” hansı maddələrə uyğun olduğunu müəyyənləşdirməyi tapşırın. Bu proses başa çatdıqdan sonra uşaqlar maddələr yapışdırılmış “qalaktika”ları böyük mavi rəngli dairelərə yapışdırı bilərlər.

PAYLAMA MATERIALI: İŞ VƏRƏQİ

MƏNƏ LAZIM OLANLAR...		
SAĞLAM OLMAQ ÜÇÜN	XOŞBƏXT OLMAQ ÜÇÜN	ƏMƏKQABİLİYYƏTLİ İNSAN OLMAQ ÜÇÜN